

מקלי השמות באזכרת נצ"ו

■ הנמכת תנועה לפני גרונית

המשקל	משמעות המשקל	דוגמאות
קְטִילָה	שם פעולה – בניין קל	רִיצָה, קִימָה, לִינָה, שְׁיָרָה, שְׁיָחָה, טִיסָה, בִּינָה, גִּיחָה, צִיפָה, מִיתָה
הַקְטָלָה	שם פעולה – בניין הפעיל	הִקְמָה, הִרְמָה, הִכְנָה, הִבְנָה, הִטְסָה, הִפְקָה, הִעָרָה, הִאָצָה / על דרך השלמים: הִכְנָה
קטויל / קטָלָה	שם פעולה – בניין פיעל	על דרך השלמים: קִיוֹם, צִיוֹן, סִיוֹם, מִיוֹן, כְּיוֹן / כְּנָה
קילול / קולָלוֹת		עִידוּד, אִיתוּת, כִּינוּן, שִׁיחוּחַ ⁽¹⁾ / כּוֹנְנוּת, שׁוֹטְטוּת, רוֹמְמוּת, עוֹרְרוּת, בּוֹנְנוּת ⁽²⁾
התקטלות	שם פעולה – בניין התפעל	הִתְקוֹמְמוּת, הִתְרוֹצְצוּת, הִתְבּוֹנְנוּת, הִתְכּוֹנְנוּת / על דרך השלמים: הִתְכּוֹנְנוּת, הִתְקִימוּת
נְקָטַל בינוני של נִפְעַל	שמות תואר / בעלי תכונה	נְכוֹן, נְאוֹר, נְבוֹן, נְלוֹז ⁽³⁾ ; ובתבנית ה"סולם": נְמוֹל, נְשׁוּם ⁽⁴⁾ , נְנוּחַ, נְמוּחַ
מְקִטִיל בינוני של הִפְעִיל	בעלי מקצוע / בעלי תפקיד	מְפִיק, מְקִים
	כלים ומכשירים	מְמִיר, מְדִיחַ כלים, מְסִיר כתמים
מְקָטַל בינוני של הִפְעַל	שמות תואר	מוֹכֵן, מוֹבֵן, מוֹאָר, מוֹשֵׁר, מוֹטָס, מוֹשָׁט, מוֹמֵת, מוֹזָר
מְקָטַל בינוני של פִּעַל	בעלי תפקיד / כלים ומכשירים	מְשׁוֹרֵר, מְעוֹדֵד, מְקוֹנֵן / מְחוֹלֵל ⁽⁵⁾
מְתַקְטֵל בינוני של הִתְפַּעַל	בעלי תפקיד	מְתַלְוֵן, מְתַקוֹם
קוֹטֵל בינוני של קל	בעל תפקיד / אחר	רָץ ⁽⁶⁾ , קָם ⁽⁷⁾ , דָּר ⁽⁸⁾ , זָר, מֵת
מְקָטַל	מקומות	מְקוֹם, מְלוּן, מְכוּן, מְרוֹם, מְבוֹדֵךְ, מְסוּף, מְעוֹן, מְבוֹא / על דרך השלמים: מְכוּן – מְכוּנִים
מְקָטָלָה		מְאוּרָה, מְלוּנָה, מְצוּדָה; אבל מן השורש ב-ו-א בחולם: מְבוּאָה ⁽⁹⁾
מְקָטַל / מְקָטַל	כלים ומכשירים	מְחוּג, מְנוּף, מְשׁוּט, מְטוּס, מְטוּשׁ ⁽¹⁰⁾ / על דרך השלמים: מְטוּס – מְטוּסִים, מְטוּס קרב / מְכָל
	שמות עצם מופשטים	מְצוּר ⁽¹¹⁾ , מְגוּר ⁽¹²⁾ , מְעוּף ⁽¹³⁾ , מְזוּר ⁽¹⁴⁾
מְקָטַל	תנועה משותפת של כלים רבים	מְשָׁט, מְטָס, מְטָח / צורות דגושות על דרך חפ"ן
מְקוּלָה (מְקָטָלָה)	כלים ומכשירים / שמות עצם מופשטים	מְחוּגָה, מְכוּלָה, מְשׁוּכָה, מְגוּפָה ⁽¹⁵⁾ ; אבל מן השורש כ-ו-נ בחולם: מְכוּנָה / מְנוּסָה, מְבוּכָה
מְקִילָה		מְנִיפָה, מְרִיצָה / מְרִיבָה, מְשִׁימָה, מְדִינָה, מְכִינָה
תְּקוּלָה	שמות עצם מופשטים	תְּבוּנָה, תְּבוּסָה, תְּגוּבָה, תְּפוּקָה, תְּמוּרָה, תְּלוּנָה, תְּזוּנָה, תְּחוּשָׁה, תְּשׁוּבָה, תְּכוּנָה ⁽¹⁶⁾

⁽¹⁾ צ'יט (chat) ⁽²⁾ מדיטציה ⁽³⁾ סוטה מדרך הישר, מושחת, מי שאינו ישר ⁽⁴⁾ מי שנדרש לשלם מס ⁽⁵⁾ מכונה לייצור חשמל (גנרטור) ⁽⁶⁾ אָצוּן; שלח; אחד הכלים במשחק שחמט ⁽⁷⁾ אויב, שונא ⁽⁸⁾ מי שדר (גר, שוכן) במקום מסוים. רווח בעיקר בסמיכות: דָּר רחוב, דָּרִי מרתפים ⁽⁹⁾ אולם כניסה גדול במבנה ציבורי או במלון (לובי) ⁽¹⁰⁾ מקלון דק עם צמר גפן בקצהו ⁽¹¹⁾ סגר שמטיל צבא על עירו של האויב ⁽¹²⁾ פחד רב, חרדה, מורא ⁽¹³⁾ דמיון מפותח; טיסה, ריחוף באוויר ⁽¹⁴⁾ מְרָפָא, תרופה ⁽¹⁵⁾ פקק ⁽¹⁶⁾ פעילות של הכנה או של התכוננות לקראת משהו

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, תיכון הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון

עיטם לבן-ראש הוא סוג של עיט הנפוץ באמריקה הצפונית. בתמונה רואים את העיט עט על טרפו הנמצא מתחת למים.

- ❖ משקל קיט (בדרך כלל שמות עצם מופשטים): דַיג, דַיִש⁽¹⁾, צַיִד, טַיִס, שַׁיִט, עַיִט, קַיִץ, קַיִט⁽²⁾
- ❖ שמות חדהברתיים שונים (משמעויות שונות): עַד, מַת, גַר, לַץ, זַד⁽³⁾
ריב, דין, שיח⁽⁴⁾
לוח, רוח, דוח
לויט, בור, סוג, סוד, מוג (צורות בינוני בבניין קל)⁽⁵⁾

- ❖ במשקל קטל – משקל בעלי המקצוע – מספר שמות הנוטים על דרך השלמים, כמו צַיִד, חַיִט וטַיִס, ולצידם שם אחד במשקל קטאי (בעלי המקצוע על דרך גזרת נחי ל"י/ה): שַׁמַאי⁽⁶⁾
- ⁽¹⁾ דַיִש הוא פעולה חקלאית שבה מפרידים את גרגירי התבואה (כמו חיטה או שעורה) מן השיבולים.
⁽²⁾ נופש, מנוחה ובילוי בתקופת הקיץ. ⁽³⁾ רָשַע, מי שעושה רַע בְּמַזִיד ובכוונה.
⁽⁴⁾ שיחה, דיאלוג, חילופי דברים, דיבורים; רעיונות המובעים במילים.
⁽⁵⁾ מוכרים בצירופים: לויט בערפל; בור ועם הארץ; דרך סוגה בשושנים; בור סוד שאינו מאבד אף טיפה; מוג לב.
⁽⁶⁾ שמאי (ש-ו-מ) – בעל מקצוע שתפקידו להעריך את שווי של נכס או של רכוש כלשהו, למשל שמאי רכב.

הערות למשקל תקולה

1. **מרבית השמות** במשקל תקולה הם **מגזרת נע"ו/י**, למשל תְּזוּנָה (ז-ו-נ), תְּגוּבָה (ג-ו-ב), תְּפוּקָה (פ-ו-ק), תְּעוּפָה (ע-ו-פ), תְּרוּמָה (ר-ו-מ), תְּקוּמָה (ק-ו-מ), תְּעוּדָה (ע-ו-ד), תְּעוּקָה (ע-ו-ק), תְּאוּרָה (א-ו-ר), תְּאוּצָה (א-ו-צ), תְּחוּשָה (ח-ו-ש), תְּנוּדָה (נ-ו-ד), תְּנוּעָה (נ-ו-ע) ועוד.
2. למילה תְּכוּנָה **שתי משמעויות שונות** הנגזרות **משני שורשים שונים**:
  - א. תְּכוּנָה (שורש כ-ו-נ) במשמעות של פעולות הכנה, התכוננות, למשל במשפט: **לקראת חג השבועות ניכרה במטבח תְּכוּנָה רבה**.
  - ב. תְּכוּנָה (שורש ת-כ-נ, מהמילה תוכן) במשמעות של מאפיין, טיב, איכות, כמו **למשל תכונות אופי של אדם**.
3. ישנן **מילים מגזרות אחרות** (לא נע"ו/י) הנוטות במשקל זה:

תְּעוּזָה (ע-ז-ז), גזרת ע"ע	תְּקוּפָה (נ-ק-פ), גזרת חפ"ן	תְּרוּפָה (ר-פ-א), גזרת נל"א	תְּשׁוּעָה (י-ש-ע), גזרת נפ"יו
תְּאוּטָה (א-ט-ט), גזרת ע"ע	תְּצוּגָה (י-צ-ג), גזרת חפ"י"ץ	תְּאוּנָה (א-נ-י/ה), גזרת נל"י/ה ⁽⁵⁾	
4. שורש המילה תְּרוּמָה הוא **ר-ו-מ**. בתקופת המקרא היו "מְרַיְמִים תְּרוּמָה" לכהנים בבית המקדש: **וְהָיָה בְּאֶכְלֵכֶם מִלֶּחֶם הָאֶרֶץ תְּרִימוּ לַיהוָה** (במדבר ט"ו, י"ט).
 השורש ת-ר-מ הוא שורש תנייני שנוצר משם העצם תְּרוּמָה (ראה בטבלת השורשים התנייניים למטה).

⁽⁵⁾ השורש א-נ-י/ה מוכר בעיקר בבניין פֻעַל, למשל במשפט "לא יֵאָנֶה לו כל רע", כלומר לא יקרה לו דבר רע כלשהו; ובתהילים כתוב: "לא תֵאָנֶה אֶלְיָךְ רָעָה" (תהילים צ"א, ט).

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, תיכון הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון

שורשים תנייניים האלוהיים מנחמות האלולות נצ"ו

שורש תנייני הוא שורש שני חדש הנוצר משם עצם בשורש ראשוני נתון על ידי הוספת אחת מהמוספיות שלו.

שורש ראשוני	שם מן השורש הראשוני	שורש תנייני (שורש שני חדש)	דוגמאות לפעלים ומנחמות מן השורש התנייני
ר-ו-מ (הרים תרומה)	תְרוּמָה ←	ת-ר-מ ←	תָרַם, לְהִתְרַם, הִתְרַמָּה
ר-ו-ע (הריע, תרועה)	תְרוּעָה ←	ת-ר-ע ←	הִתְרַעַע, הִתְרַעָה
ע-ו-ד (העיד, עד, עדות, תעודה)	תְעוּדָה ←	ת-ע-ד ←	תַעֲדוּד, תַעֲדוּדִי
נ-ו-ע (נע, הניע, הונע, תנועה)	תְנוּעָה ←	ת-נ-ע ←	הִתְנַעַע, הִתְנַעָה
נ-ו-ע (נע, הניע, תנועה, מנוע)	מְנוּעַ ←	מ-נ-ע ←	מְמַנְעַע
ק-ו-מ (קם, הקים, מקום)	מְקוֹם ←	מ-ק-מ ←	לְמַקֵּם, מְקַמֵּם, הִתְמַקֵּם
ח-ו-ש (חש, חישה, מוחש)	מוֹחָשׁ ← (מה שנתפס בחושים)	מ-ח-ש ←	הִמְחִישׁ, הִמְחִישָׁה, מְמַחֵשׁ

לץ זד

מטושים. מומחי אפואזוגרון מזהירים מפני שימוש במטוש לניקוי האוזניים.

מכל הדחה ("ניאגרה")

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, תיכון הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון